

FELSEFE

1. Felsefe Eğitimi ile Felsefe Öğretimi

Çağımızın ünlü İngiliz filozofu Bertrand Russell, *Felsefe Sorunları* adlı kitabına eklediği bir notta, felsefe hakkında ilk bilgileri edinmek isteyenlerin, büyük ders kitaplarından topyekûn bir görüş elde etmeye çabalamaktansa, büyük filozofların kimi yapıtlarını okumayı hem daha kolay hem daha yararlı bulacaklarını söyler. Sözüünü ettiği yapıtlar, Platon'un *Devlet'i*, Descartes'ın *Meditasyonlar'ı*, Spinoza'nın *Etika'sı*, Leibniz'in *Monadoloji'si*, Berkeley'in *Hylas ile Philonous Arasında Üç Konuşma'sı*, Hume'un *İnsanın Anlama Yetisi Üzerine Bir Soruşturma'sı*, Kant'ın *Prolegomena'sıdır*.

❖ Kısaca Felsefe ❖

Bu liste, birçok başka filozofun, başka yapıtları da eklenecek genişletilebilir. Gerçekten, felsefenin ne olduğunu merak eden okur için en iyi yol, doğrudan doğruya filozofların yapıtlarına bakmak, felsefenin ne gibi sorunlarla uğraştığını bu yapıtlar içerisinde gezinerek görmektir. Bu doğruysa, felsefe öğrenmeye yeni başlayanlara bir *Felsefeye Giriş* kitabı sunmanın ne anlamı olduğu sorulabilir. Bu soruyu yanıtlamak üzere *felsefe eğitimi* ile *felsefe öğretimi* arasında bir ayırım yapmamız gerekmektedir.

Felsefe eğitiminin en iyi betimlemesini Platon'un *Devolet'* inde buluruz. Orada, Sokrates, bir benzetme aracılığıyla eğitimle aydınlanmış kişiyi, aydınlanmamış kişiden ayırır. Aydınlanmamış kişi, yeraltında bir mağarada eli kolu bağlı, yüzü mağaranın duvarına dönük, arkasındaki ateşin yarattığı gölgeleri gören, tek gerçeğin bu gölgeler olduğunu sanan insanlar gibidir. İnançlar ve sanılar (*doksa*) dünyasında yaşar bu kişi. Biri gelip ellerini, ayaklarını çözer de onu mağaradan dışarı çıkmaya zorlarsa, önce direnir, gözlerini güneş ışığına sınıksız kapar. Çünkü ışık, alışık olmayan gözü kamaştırır. Mağaranın dışına çıkınca, önce insanların ve başka şeylerin gölgelerini, suda yansımalarını, sonra da kendilerini görür. Gözleri iyice alışınca da güneşe bakar ve anlar ki, daha önce gördüğü her şeyin kaynağı odur.

Burada güneş felsefi bilgiyi (*episteme*) simgeler. Eğitimle aydınlanmış kişi, felsefi bilgiye ulaşmış kişidir; "varsayımları aşşa aşşa asıl olana varan", "türlerle ayırabilen, aynı türden olanı başka başka, başka olanı da aynı türden görmeyen", "bütünü, bütünlüğü görebilen" kişidir. Felsefi bilgiye götüren yürüyüşe "diyalektik yürüyüş" der Platon; yürüyüşü gerçekleştirense diyalektikçidir.

Elbette felsefe öğretimini, eğitiminden büsbütün ayırmak olanaksızdır. Bu iki süreç bir arada, iç içe gerçekleşir. Ama bu kitabın amacı, okurun böyle bir yürüyüşü tamamlamasını sağlamak değildir. Bütünü, bütünlüğü görmeyi, ders ki-

taplarından değil, filozofların kendilerinden öğrenir kişi.

Filozof olmaya götüren bu yürüyüşün ilk adımı, kişinin, yine Sokrates'in deyişiyle, "Genç yaşta bir güzel kişiye bağlanması, onu sevmesidir". Bu sevgiyle ve yol göstericisinin yardımıyla düşünmeye başlar kişi ve "bütün güzel kişileri güzel yapanın aynı güzellik olduğunu" görür. "Bütün güzel insanları" sevmeye başlar; ardından iç güzelliğinin beden güzelliğinden daha değerli olduğunu görür; eylemlerdeki ve eylem yasalarındaki güzelliği görmeyi öğrenir. Sonra yol göstericisi ona doğru bilgilerin "güzelliğini" görmeyi öğretir. En sonunda da güzel şeylerin güzel olmasını sağlayan ideayı, "güzelin ideası"nı, oluş içinde olmayan, öncesiz ve sonrasız özünü, asıl örneğini görür.

Demek ki bu yürüyüş, iki kişinin, filozof ile öğrencisinin, eğiten ile eğitilenin birlikte gerçekleştirdikleri bir yürüyüştür. Eğitenin bu yolu daha önce yürümüş bir filozof olması gerekir. Yani felsefi bilgiye ulaşmak, filozof olmak için filozofların kendilerine gitmek, onların yürüdüğü yolu onlarla birlikte yeniden yürümek gerekir.

Felsefe öğretiminin böyle bir yürüyüşe hiçbir katkıda bulunamayacağını söylemek haksızlık olur elbette. Hiç değilse filozofların yürüyüşleri sırasında karşılaştığı güçlükleri betimleyebilir, felsefenin geçmişteki ve günümüzdeki sorunları hakkında bir fikir verebilir. Verebileceği en değerli bilgi ise, filozofların felsefenin ne olduğu hakkında söylediklerine değil, felsefe adına ne yaptıklarına bakmak gerektiğidir. Bunun yanı sıra, bir *Felsefeye Giriş* kitabı, felsefeye yeni başlayan öğrenciye, betimlediğimiz yürüyüşün ilk adımını atabilirse, amacına ulaşmış demektir.

2. Felsefi Bilgi

Eğitimle aydınlanmış kişinin, felsefi bilgiye ulaşmış, bütünü ve bütünlüğü görebilen kişi olduğunu söyledik. Peki, nasıl bir bilgidir felsefi bilgi; bütünü, bütünlüğü görmek ne demektir?